

Sjukdomar

Kräfta, nematoder, bladmögel, brunröta och skurv är de vanligaste potatissjukdomarna.

Det du själv kan göra för att minska risken för sjukdomsangrepp är dels **att använda frisk sättpotatis** och dels **att byta odlingsplats** ofta. Var också försiktig med att byta redskap, t ex plogar och jordfräsar, med andra. De flesta potatissjukdomar sprids med jorden.

Om enstaka plantor smittas av bladmögel under sommaren så skär av bladen på just de plantorna. Blir det stora angrepp av bladmögel bör all blast slås av.

Lagring

Potatis ska alltid hanteras varsamt så att inte skalet skadas. Innan du vinterlagrar potatis ska alla skadade och sjukdomsangripna knölar sorteras bort.

Lagringen ska ske i mörker och helst inte alltför torrt. En jordkällare är idealisk. Lagom temperatur är 5–7 plusgrader. Det får inte bli kallare än + 4 grader. Då inträffar en förändring i smaken – den blir sötaktig.

Slå eller klipp av vinterpotatisens blast på hösten.

Lätt om odling

Nr 8 Odlar potatis

Praktiskt taget alla fritidsodlare sätter potatis i större eller mindre utsträckning. Potatis är vår viktigaste basföda. Därför ägnar vi en hel broschyr åt potatisodling.

På senare år har det kommit många nya sorter som alternativ till de gamla välkända. De nya sorterna har större motståndskraft mot sjukdomar än de gamla. Var alltid noga med att välja en bra sort.

Köp sättpotatis

Det är svårt att laga sättpotatis från det ena året till det andra. Därför måste de flesta köpa sin sättpotatis. Köp då kontrollerat frisk, statsplomberad sättpotatis. Frisk sättpotatis är nämligen den första förutsättningen för en lyckad odling.

Du kan inte säkert se att sättpotatisen är frisk, men den kontrollerade potatisen har provodlats i laboratorium innan den godkännts. Det är förbjudet att sälja annat än plomberad, kontrollerad sättpotatis.

Om du använder egen sättpotatis, gör inte det för länge. Byt till ny, frisk potatis åtminstone vart tredje år. Man kan nämligen få virusangrepp på potatisen genom smitta som överförs av bladlöss.

Köp sättpotatis i god tid på våren så att du får den sort du vill ha. Många bra sorter brukar ta slut fort.

Välja sort

Du ska givetvis odla sorter som du tycker om. De hittills mest odlade potatissorterna är de tidiga **Early Puritan** och **Ulster Chieftain** samt vintersorterna **Bintje**, **King Edward** och **Magnum Bonum**. I Mälardalen odlas mycket **Evergood** (Vit Drottning) och i Norrland **Mandelpotatis**.

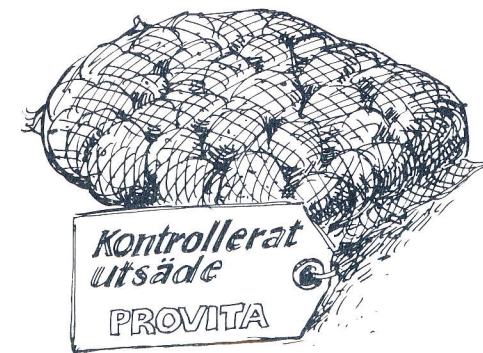
Text: Lars-Erik Läck Teckningar: Han Veltman

Dessa sorter är alla mottagliga för de flesta potatissjukdomar.

De senaste åren har det kommit flera nya, motståndskraftiga sorter som bör användas av fritidsodlarna. Av följande nya sorter finns det sättpotatis att köpa:

Maria, en tidig sort. **Ukama** kan användas både som sommar- och höstsort. **Gra-ta**, **Bellona** och **Provita** är alla vintersorter, liksom **Redbad**. **Silla** är en ny mycket tidig sort som rekommenderas.

Alla dessa sorter har större motståndskraft mot sjukdomar än de gamla sorterna. Samtliga är exempelvis motståndskraftiga mot potatiskräfta.

Se till att sättpotatisen du köper har kontrolleretikett.

Utgiven av
Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Utgiven av
Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Förgro sättpotatis

Om du lägger potatisen att förgro i ljus och vid ungefär $+15^{\circ}$ så växer knubbiga, gröna groddar fram. Förgrodd sättpotatis börjar växa direkt när du satt den i jorden. Du vinner flera veckor i tid och kan börja skörda tidigare. Därför är det särskilt bra att förgro den tidiga potatisen.

För riktigt tidig skörd kan du förodla sättpotatisen i 10–12 cm krukor inomhus och sedan odla den i bänk eller under plasttunnel. Värmen driver på så att det växer fort. Plasten eller fönstret skyddar mot enstaka nattfroster.

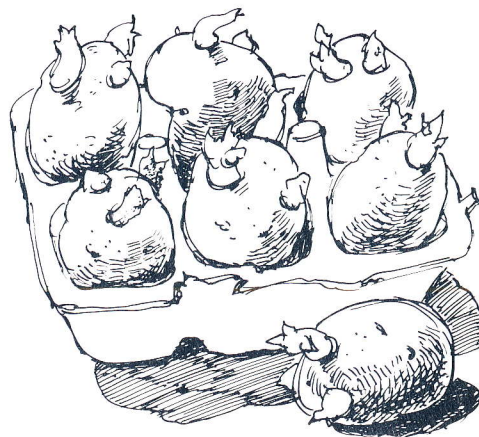
Lätt jord bäst

Liksom de flesta andra rotsaker trivs potatis bäst i lätt, sandhaltig eller mullhaltig jord. Det går visserligen att odla potatis på lerjord, men odlingsresultatet blir inte lika bra.

Jordens pH-värde bör ligga kring 6, helst inte högre, eftersom kalkrik jord ökar risken för angrepp av skorv.

Jorden bör vara allsidigt gödslad, gärna med välbrunnen stallgödsel, ca 30 kg pr 100 kvadratmeter. Man kan också använda fullgödsel (NPK, blåkorn, växupp). Gödsla inte för mycket, fullgödsel är kväverik. För mycket kväve i potatislandet ger vattniga knölar med sämre smak. Potatis som gödslats kraftigt med kväve är också sämre att lagra.

För att undvika sjukdomsangrepp är det viktigt att byta växtplats ofta. Helst ska det

Förgrodd sättpotatis med korta knubbiga groddar.

dröja 3–4 år efter en potatiskultur innan du odlar potatis igen på samma ställe.

Dags att sätta

Potatis sätts i rader med 50–70 cm radavstånd. Sätt potatisarna 5–8 cm under jordytan och med 20 cm avstånd i raden om knölarne är små, 25–30 cm om de är stora.

Mycket stora potatisar kan delas, men då bör de få ligga och torka några dagar efter delningen innan de sätts. Varje del måste ha minst ett "öga" där grodden kan växa ut.

Tidig potatis odlas gärna lite tätare än sen potatis som brukar ge större skörd per planta.

Vänta tills jorden blivit varm innan du sätter potatis. Den börjar inte växa förrän temperaturen i jorden nått 7–8 grader. Om du sätter för tidigt och sättpotatisen blir liggande utan att växa, ökar risken för sjukdomsangrepp.

Var rädd om groddarna när du sätter förgrodd sättpotatis. Bryts de av är allt arbete med förgroning förgäves.

I en liten odling kan du sätta knölarne en och en med planteringsspade sedan du markerat raden med en lina. Sätter du mycket så gör färre med kupplog eller årder.

Tre månader normalt

De tar normalt tre månader från sättnings till första skörd. Den tiden kan förkortas på olika sätt, t ex genom att du förgror sättpotatisen eller odlar under glas eller plast.

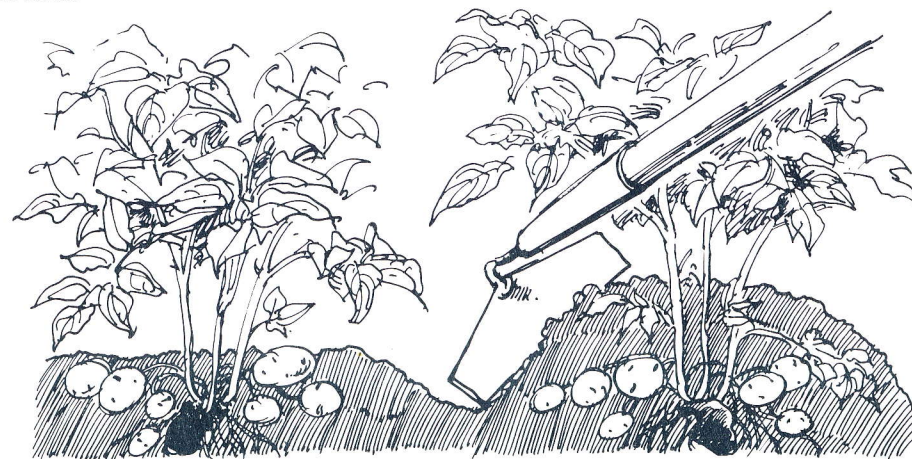
Efter sättningsen håller du efter ogräset genom att luckra. Drar det ihop sig till nattfrost sedan blasten kommit upp måste du skydda den mot frost. Lagg över gamla tidningar, mattor eller säckväv så att inte blasten fryser. För det mesta brukar det bara vara fråga om en eller högst ett par frostnätter på vår och försommar.

När blasten blivit 15–20 cm hög är det dags att kupa, dvs att lägga upp en sträng jord på ömse sidor om raderna. Det kan göras med kupplog eller med en vanlig hacka. Kupningen är nödvändig eftersom potatisarna måste ha ett rejält jordtäck. Kommer solljuset åt dem blir de gröna och får för hög halt av det giftiga ämnet **solanin**. Helt eller delvis gröna potatisar är oätliga och bör kastas.

Kupa mot torka och ogräs

Ibland måste du kupa på nytt, särskilt om jorden är lätt och sandig. Då händer det lätt att jorden rasar ned, särskilt efter kraftigt regn.

Kupning – den viktigaste åtgärden under sommaren

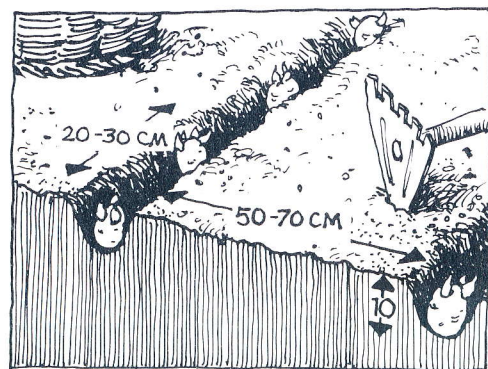
Om det blir långvarig torka under sommaren är det också bra att kupa en extra gång. Jorden luckras då och avdunstningen minskar. Kupningen håller också ogräset i schack.

Regnar det inte på länge kan det också bli nödvändigt att vattna för att skörden ska bli bra. Just när potatisen börjar blomma brukar en rejäl vattning göra mest nytta. Vattna helst bara en gång, men ge då mycket vatten.

Skörd

Du kan skörda tidig potatis utan att ta upp hela stånden. Maka försiktigt undan den uppkupade jorden och skatta stånden på de största potatisarna. Lagg sedan tillbaka jorden och låt de mindre knölarne fortsätta att växa. Men ta inte den tidiga potatisen alltför tidigt – den kan innehålla solanin som kan ge magbesvär.

Slå gärna av blasten på vinterpotatisen tidigt på hösten medan den fortfarande är grön. Risken för brunröteangrepp minskar då. Men låt potatisen stå kvar i jorden ytterligare någon månad så att den mognar av och får tjockare skal. Då klarar den vinterlagringens påfrestande bättre. När du skördar, se då till att potatisarna som ska vinterlagras inte kommer i kontakt med blasten.

Lagom djup och radavstånd.